

Pojmovnik tipova kršenja akademskog integriteta

Priredio za Etički komitet
Prof. dr Igor Šturovi
Elektrotehnički fakultet, Univerzitet Crne Gore

Pojmovnik tipova kršenja akademskog integriteta

Zakon o akademskom integritetu („Sl. list Crne Gore“, br. 17/2019) navodi nekoliko osnovnih tipova kršenja akademskog integriteta. Isključivo po osnovu tih tipova kršenja akademskog integriteta mogu se provoditi procedure pred **Etičkim komitetom**. Nažalost, naučna zajednica je veoma kreativna u iznalaženju načina da se ugrozi akademski integritet. Namjena ovoga dokumenta je da popiše širi spisak tipova kršenja akademskog integriteta iz relevantnih domaćih i međunarodnih izvora. Cilj je da se akademska zajednica upozna i sa drugim prepoznatim načinima narušavanja akademskog integriteta koji, po sofisticiranosti i težini dokazivanja, mogu biti mnogo problematičniji od onih koje je kodifikovao Zakon.

Ako nije posebno naglašeno, svi oblici neetičkog ponašanja mogu se primjenjivati na nastavnike, istraživače, studente doktorskih, poslijediplomskih i osnovnih studija. Zapravo, ona se jednako odnose na kompletnu naučnu zajednicu, pri čemu veća odgovornost pripada nastavnicima čija je obaveza da ličnim primjerom ukažu na značaj akademskog integriteta i ispravnost u naučnom radu. Među njima, posebna je odgovornost na mentorima koji bi trebalo da edukuju svoje kandidate sa ciljem da njihovi radovi ne sadrže elemente neetičnosti.

U smislu Zakona o akademskom integritetu držimo se maksime **Valtazara Bogišića**: „**I što nije zabranjeno, može da ne bude pošteno**“, pa je tako nastao i ovaj **Pojmovnik** – kao niz smjernica za prepoznavanje neetičnog ponašanja u nauci, čak i onda kada kršenja akademskog integriteta nijesu određena u Zakonu ili ih je teško istraživati.

Korišćeni izvori

[1] Zakon o akademskom integritetu („Sl. list Crne Gore“, br. 17/2019), posebno članovi od 10-12, kao i član 24.

[2] Odluka o korišćenju softvera za utvrđivanje plagijata na Univerzitetu Crne Gore, „Bilten UCG“, br. 428, od 18.04.2018 (posebno članovi 3 i 4) i druga relevantna dokumenta Univerziteta Crne Gore koja se odnose na sprečavanje plagijata.

[3] *Plagiarism spectrum*, <https://www.turnitin.com/static/plagiarism-spectrum/>

[4] *Plagiarism spectrum*, 2.0

https://go.turnitin.com/l/45292/2020-07-24/bmqp6k/45292/211424/Plagiarism_Spectrum_Student_Infographic.pdf?_ga=2.84369755.336451632.1625644121-1730169595.1625644121

[5] Allea (All European Academies), The European Code of Conduct for Research Integrity, <https://www.allea.org/wp-content/uploads/2017/05/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017.pdf>

[6] Regulations of the TUBITAK committee on research and publication ethics, <http://web2.bilkent.edu.tr/wp-content/uploads/sites/16/2016/02/Regulations-of-the-TUBITAK-Committee-on-Research-and-Publication-Ethics-1.pdf>

Napomena 1: Reference [3] i [4] su posebno korišćeni zbog detaljnijeg raščlanjivanja neetičnih praksi. Djelimično su namijenjene kolegama studentima da bi u svom radu izbjegli zamku plagijarizma, ali se generalno mogu primjeniti na sve članove akademske zajednice.

U formiranju Pojmovnika nijesmo koristili:

Committee on Publication Ethics COPE. Guidelines. <http://publicationethics.org/resources/guidelines>

Preporučujemo za čitanje materijale ovoga Komiteta koji su osnovali najveći izdavači naučnih informacija, a koji se, po pravilu, prvi susrijeću sa novim vidovima narušavanja akademskog integriteta.

Preporučujemo dalje za čitanje materijale sa kurseva Akademski integritet 1 i 2 Rektorata Univerziteta u Beogradu: <http://integritet.rect.bg.ac.rs/documents>,

kao i Etički kodeks Univerziteta u Zagrebu:

http://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/O_Sveucilistu/Dokumenti_javnost/Propisi/Pravilnici/Eticki_kodeks.pdf

Dodatni izvori pojmova i primjera narušavanja akademskog integriteta mogu se pronaći u literaturi u dokumentu [5].

I Plagijat i vrste plagijata

Iz [1] član 10:

“**Plagijarizam** je preuzimanje tuđeg autorskog djela ili dijela tog autorskog djela, tuđih bitnih naučnih saznanja ili njihovih djelova, hipoteza, teorija, metoda, podataka do kojih se došlo naučnim istraživanjem bez označavanja autora, ili sprovođenje druge slične radnje prikazujući ih kao autentično svoje djelo, u cilju pribavljanja lične koristi.”

Iz [2], član 3:

“**Plagijat** je svako preuzimanje autorizovanog rada ili materijala bez označavanja da se radi o tuđem autorskom djelu ili dijelu tog djela ili sprovođenje druge slične radnje predstavljajući ga kao svoje autentično djelo”.

U [5] daje se opšta definicija plagijata:

Plagijarizam: „Korišćenje rada drugih ljudi bez pozivanja na izvore“.

Definicija TUBITAK-a [6]:

Plagijarizam: „Korišćenje tuđih ideja, metoda, podataka, izvora, radova, ilustracija, bez pravilnog citiranja originala ili ako su dobijeni bez dozvole vlasnika.“

I.1 Direktni plagijarizam

Iz [1], član 11, stav 2

“**Direktni plagijarizam** (plagijat) je prepisivanje dijela teksta ili cjelokupnog teksta, metode, ideje, algoritma, slike, grafikona, od drugog autora, bez navodnika i citata u procentu koji je posebnim aktom ustanove propisan kao onaj zbog koga se pokreće postupak provjere pred Etičkim odborom.”

Iz [2], član 4, stav 2, uvodi se termin „**Kopiranje**“ koji je najbliži „direktnom plagijarizmu“

“**Kopiranje** se odnosi na preuzimanje, odnosno korišćenje istog ili sličnog sadržaja, teksta, paragrafa ili dijela paragrafa, ideje, metode i tome slično, bez korišćenja navodnika i navođenja izvora iz kojeg je preuzeto (tj. bez citiranja originalnog sadržaja).”

U Odluci Senata Univerziteta Crne Gore uvodi se pojam “**potpuni plagijat**” koji je, po našem mišljenju, sinonim za termin “direktni plagijat” iz Zakona:

Potpuni plagijat: “Odnosi se na slučajeve u kojima osoba potpisuje svojim imenom tuđi rad (cijelo djelo).”

Razlike su u tome što se termin „**potpuni plagijat**“ odnosi na cijelo djelo, dok se termin „**direktni plagijat**“ odnosi i na djelove rada.

U [3] prepoznati su sljedeći oblici – podvarijante direktnog plagijata:

Kloniranje: “Slanje tuđeg rada od riječi do riječi kao sopstvenog”.

CTRL+C: “Sadrži veliki dio tuđeg teksta iz jednog izvora bez izmjena.”

Find-Replace: “Zamjena ključnih riječi i fraza uz zadržavanje esencijalnog sadržaja iz izvora.

Takođe iz [4]:

“**Plagijat riječ-po-riječ** (doslovni plagijarizam): “Kopiranje sadržaja tuđeg teksta bez izmjena i navoda.”

I.2 Autoplagijarizam

Iz [1], član 11, stav 3:

“**Autoplagijarizam** je prepisivanje sopstvenog teksta u djelovima ili u cjelosti bez navođenja originalnog izvora i predstavljanja istog kao potpuno novog djela.”

Iz [2], član 4, stav 3

“**Autoplagijat** se odnosi na korišćenje ranije publikovanog djela (parcijalno ili u cjelini) od strane istog autora bez adekvatnog navođenja istog.”

Iz Odluke Senata Univerziteta Crne Gore o oblicima plagijata:

“Odnosi se na predstavljanje vlastitog, prethodno objavljenog rada, kao izvornog.”

U [3] se ovakav plagijat naziva:

Recikliranje: “Pozajmljivanje sadržaja iz vlastitih, ranije objavljenih, radova bez citiranja”.

Iz [4]:

Samoplagijat: “Korišćenje svoga prethodnog rada kao novog teksta bez citiranja prethodnog doprinosa.”

Iz [5]:

Samoplagijat „Ponovno objavljivanje značajnih djelova sopstvenih prethodnih publikacija ili njihovih prevoda bez pozivanja na original.“

TUBITAK prepoznaje više formi **samoplagijata**.

Osnovna:

Samoplagijat: „Kreiranje referenci na osnovu svoga prethodnog rada koji je publikovan ili poslat za publikovanje bez pravilnog navođenja izvora.“

Druge forme ovog neetičkog ponašanja [6]:

Dupliranje publikacija: „Publikovanje ili pokušaj publikovanja rezultata studije više od jednog puta bez indiciranja prethodnog statusa publikacije.“

Takođe, kao varijanta samoplagijata se kod TUBITAK-a prepoznaje: **dijeljenje jedne ideje u više publikacija** tako da je ugrožena „koherentnost“ istraživanja:

Salami slicing: „Izveštavanje ili pokušaj da se rezultat studije publikuje u više publikacija neprihvatljivim dijeljenjem koje ugrožava koherentnost istraživanja.“

Po našem mišljenju, treba biti oprezan kod „optuživanja“ za ovakav tip plagijarizma jer je teško uspostaviti granicu i mjeru „koherentnosti“ istraživanja.

II.3 Parafraziranje bez reference

Iz [1], član 11, stav 4:

“**Parafraziranje bez reference** je preuzimanje ukupnog smisla ili pojedinih ideja tuđeg teksta bez navođenja izvora.”

Iz Odluke Senata Univerziteta Crne Gore o oblicima plagijata:

“Odnosi se na preuzimanje ukupnog smisla ili pojedinih ideja tuđeg teksta bez navođenja izvora”.

II.4 Plagijat sa prevodom

Ovaj termin se inače ne nalazi u Zakonu o akademskom integritetu, premda predstavlja suštinski isti prekršaj kao direktni plagijat. Teže je dokaziv jer će, uglavnom, proći testiranje na softveru za autentifikaciju radova i detekciju plagijarizma.

Iz Odluke Senata Univerziteta Crne Gore o oblicima plagijata:

“Odnosi se na slučaj kada osoba objavljuje prevod tuđeg teksta bez navođenja izvora.”

Postoje i tehnički alati koji se mogu koristiti kako bi ovakvi tipovi plagijata bili teže otkrivani.

Iz [4]:

Modifikacije teksta putem softverskih alata: “Provlačenje tuđeg teksta kroz softverske alate (tekst spinere ili prevodioce) kako bi se izbjegla mogućnost detekcije plagijata.”

Na sve oblike plagiranja mogu se primijeniti i ručne modifikacije kako bi se izbjeglo detektovanje putem softvera za autentifikaciju teksta i otkrivanje plagijata. Međutim, čak i takva djela predstavljaju narušavanje akademskog integriteta. Iz [4]:

Ručna modifikacija teksta kako bi se prevarili softverski alati za detekciju plagijata.

II.5 Različiti oblici kombinacija radova

Kao takvi nijesu posebno pomenuti u Zakonu o akademskom integritetu. Predstavljaju perfidniji način da se „zbune“ softveri za autentifikaciju ali su i dalje oblik plagijata. Opisani su primjerima u [4]:

Remiks: “Parafraziranje više izvora tako da se spoje u jedan tekst.”

Hibrid: “Kombinovanje pravilno citiranih djelova sa kopiranim djelovima drugih izvora koji se preuzimaju bez citiranja.”

Mješavina: “Miješanje materijala iz različitih izvora bez citiranja.”

Agregator (sakupljač): “Sadrži pravilno citirane izvore ali bez originalnog doprinosa.”

Re-tvit: “Sadrži pravilno citiranje ali je rad veoma sličan i po riječima i po strukturi citiranom tekstu.”

U [4] ovo se prepoznaje i kao:

Mozaični plagijarizam: “Prenošenje fraza i teksta iz više izvornih tekstova u sopstveni rad bez korišćenja navodnika uz eventualne male izmjene u tekstu.”

Parafrazirajući plagijat: “Parafraziranje izvornog teksta bez citiranja.”

NAPOMENA

Napominjemo da postoje pregledni radovi, koji su obično kao takvi najavljeni i publikovani u vodećim naučnim časopisima, a sadrže kritički osvrt na stanje u nekoj oblasti sa pregledom rezultata i mogućih pravaca daljeg rada.

Na nekim univerzitetima u formi „polaznih istraživanja“ studenti su na početku poslijediplomskih ili doktorskih studija obavezni da napišu kratki rad sa pregledom oblasti iz koje žele da doktoriraju. Ova dva tipa radova ne predstavljaju plagijarizam.

U manjem obimu postoji mogućnost pojave:

Nehotimičan plagijat: “Zaboravljanje da se pravilno citira ili stavi pod navodnike tekst, ili nenamjerno parafraziranje.”

Većina izdavača, kada procjeni da je došlo do nehotimičnog plagiranja (izostavljanja citiranja ili djelimičnog parafraziranja u manjem obimu i uvodnim djelovima rada), zahtijeva ispravke teksta i izvinjenje. Ovo rijetko povlači posljedice.

III Prekršaji akademskog integriteta manipulisanjem i izmišljanjem podataka

III.1 Fabrikovanje u naučnom istraživanju

Iz [1], član 12, stav 2:

“**Fabrikovanje** u naučnom istraživanju je izmišljanje podataka i rezultata naučnog istraživanja i njihovo objavljivanje.”

Iz Odluke Senata Univerziteta Crne Gore o oblicima plagijata:

“**Izmišljanje podataka** (dobijenih anketom, intervjuima, ili bilo kojom drugom tehnikom istraživačkih metoda ili tehnika).

Definicija iz [5]:

Fabrikacija „prikazivanje nepostojećih podataka kao da su stvarni.“

Definicija iz [6]:

Fabrikacija: „Prezentiranje, izvještavanje i publikovanje fabrikovanih podataka.“

III.2 Falsifikovanje u naučnom istraživanju

Iz [1], član 12, stav 3:

“**Falsifikovanje** u naučnom istraživanju je mijenjanje i prepravljavanje podataka i rezultata naučnog istraživanja i njihovo publikovanje.”

Iz Odluke Senata Univerziteta Crne Gore o oblicima plagijata:

“**Falsifikovanjem** podataka se smatra svako manipulisanje sa izvorno dobijenim podacima u istraživanju, u bilo koju svrhu.”

Definicija iz [5]:

Falsifikovanje: „Manipulacijama rezultatima istraživanja, mijenjanjem, izostavljanjem, ublažavanjem podataka ili rezultata bez opravdanja.“

TUBITAK ovu pojavu naziva **distorzijom** [6]:

Distorzija: „Manipulacija istraživačkim alatima, procedurama i zapisima, da bi se kreirali distortovani ili drugačiji rezultati.“

U [4] se falsifikovanje i fabrikovanje podataka označava jednim terminom: **plagijat podataka:**

Plagijat podataka: “Falsifikovanje ili fabrikovanje podataka ili neovlašćeno korišćenje tuđih podataka i rezultata.”

U [5] se fabrikovanje i falsifikovanje može prepoznati i kao:

„Pogrešno predstavljanje rezultata istraživanja.“

III Manipulacije citiranjem

III.1 Citiranje izvan konteksta

Iz [1], član 12, stav 5

“**Citiranje izvan konteksta** je prepisivanje ili parafraziranje teksta uz navođenje autora, ali u drugom kontekstu.”.

Iz Odluke Senata Univerziteta Crne Gore o oblicima plagijata:

“Odnosi se na slučajeve u kojima osoba prepisuje ili parafrazira tekst, a ne citira precizno ili ne navodi u potpunosti izvor koji je koristila.”

404 Error: “Citiranje nepostojeće literature ili netačno navođenje podataka o literature.”

Takođe iz [4]:

Plagijat izvora: “Citiranje nepostojećih reference ili citiranje na način koji ne omogućava identifikaciju literature.”

III.2. Nepotrebno širenje liste citata

Nepotrebno proširivanje liste citiranih referenci iz bilo kog razloga.

III.3. Selektivno citiranje

Selektivno citiranje: „Praksa kojom se neprimjereno citiraju sopstveni radovi, radovi urednika časopisa, recenzenata ili kolega radi povećanja naučnog uticaja ili obezbjeđivanja publikovanja članaka“.

IV Manipulisanjem autorstvom

TUBITAK definiše sve oblike **manipulisanja autorstvom** [6]:

Neprihvatljiva ponašanja u vezi sa autorstvom: „Kada se prezentiraju ili publikuju rezultati istraživanja u kojima su učestvovali ili ih proveli istraživači koji u prezentaciji ili radu nijesu pomenuti; sa druge strane i navođenje osoba koje nijesu kvalifikovane za autorstvo ili navođenje liste autora u nepravilnom redosljedu.“

IV.1 Poklonjeno autorstvo

Iz [1], član 12, stav 4:

“**Poklonjeno autorstvo** podrazumijeva kupovinu radova (seminarskih, master, doktorskih i naučnih radova i drugih djela literature), pisanje radova u ime drugog i za njegov račun u cjelosti ili samo u dijelu.”

Iz Odluke Senata Univerziteta Crne Gore o oblicima plagijata:

“**Poklonjeno autorstvo** (*Ghostwriter*) – Odnosi se na slučajeve u kojima osoba nije autor teksta, nego je tekst napisao neko drugi u ime te osobe. Posebno teškim prekršajem ovog tipa smatra se kupovanje radova, koji se kasnije predaju kao vlastiti.”

IV.2 Prigrabljivanje autorstva

Iz [5]:

Manipulacija autorstvom: „**Prigrabljivanje autorstva** od drugih kolega ili autora, ili umanjivanje uloge drugih autora u istraživanju“.

V Plagijat drugih oblika naučnog/stručnog rada

U Zakonu nije eksplicitno prepoznato da se može **plagirati kompjuterski kod**. Takva situacija je veoma složena, jer plagijat ovakvih podataka zavisi od licence nad kodom. U svakom slučaju postoji obaveza da se citiraju izvori koda i da se naučnici ponašaju u skladu sa licencom koja važi za kompjuterski kod (bilo da je preuzet u cjelini ili djelovima).

Plagijat kompjuterskog koda: “Korišćenje tuđeg kompjuterskog koda bez dozvole ili bez pravilnog pozivanja na izvor.”

VI Predatorski časopisi

Iz [5]:

Neetičkim se smatra i: „Osnivanje ili podrška časopisima koji podrivaju kontrolu kvaliteta istraživanja (**predatorskim časopisima**).“

VII Zloupotreba pozicije

Pod zloupotrebom pozicije smatra se još nekoliko oblika kršenja akademskog integriteta koji nijesu eksplicitno prepoznati u sadašnjem Zakonu o akademskom integritetu:

Iz [5]:

Zloupotreba pozicije u cilju aktivnosti koje ugrožavaju akademski integritet.

Zadržavanje rezultata istraživanja.

Namjerno odlaganje publikovanja ili ometanje rada drugih istraživača.

Iz [6]:

Zloupotrebe ili zanemarivanje pozicija recenzenta, konsultanta, eksperta, paneliste, izvještača ili člana komisije ili odbora, u procesu evaluacije itd.

VIII Lažno prijavljivanje za narušavanje akademskog integriteta

Moguć oblik narušavanja integriteta koji nije pomenut u našem Zakonu:

Iz [5]:

Zlonamjerno optuživanje istraživača za nedolično ponašanje, kršenje akademskog integriteta itd.

Iz [6]:

Neosnovano ili dokazima nepotkrijepljeno prijavljivanje za narušavanje akademskog integriteta.

IX Ignorisanje narušavanja integriteta

Iz [5]:

Ignorisanje uočenih kršenja istraživačkog integriteta ili prikrivanje kršenja akademskog integriteta, nepostupanje po informacijama o kršenju akademskog integriteta i drugim nedoličnim ponašanjima.

X Narušavanje integriteta koje se odnosu na finansijere i sponzore

X.1. Ugrožavanje samostalnosti u istraživanju pod uticajem sponzora

Ovaj oblik, takođe, nije eksplicitno pomenut u Zakonu.

Iz [5]:

Dozvoljavanje finansijerima ili sponzorima da ugroze samostalnost u procesu istraživanja ili saopštavanju rezultata istraživanja.

X. 2 Ignorisanje navođenja sponzora i finansijera istraživanja kada je to potrebno

Sponzori istraživanja, po pravilu, insistiraju na navođenju njihovog imena, ali i časopisi traže da se eksplicitno navede ime sponzora i/ili finansijera istraživanja.

Iz [5]:

Nenavođenje institucije koja sponzorise istraživanje: „U slučaju da postoji sponzor ili finansirajuća institucija a ne navede se; a posebno ako izdavač, časopis ili sama institucija traži eksplicitno pominjanje sponzora prilikom publikovanja ili prezentacije.“

XI Zloupotreba resursa institucije

Iz [5]:

Korišćenje resursa institucije na način koji nije konzistentan njenoj namjeni ili načinu upotrebe.

XII Narušavanje integriteta od strane studenata

Gotovo svi oblici narušavanja integriteta koji se odnose na akademsko osoblje trebalo bi da se odnose i na studente. Ipak, glavni zadatak akademskog osoblja je da među studentima promoviše akademski integritet i da sopstvenim primjerom pokažu njegov značaj. Posebna odgovornost za usvajanje i poštovanje akademskog integriteta od strane studenata počiva na mentorima, a obuhvata sve oblike izrade studentskih radova – počevši od seminarских radova, preko specijalističkih (diplomskih) pa sve do magistarskih i doktorskih disertacija. Smatramo da je, u mnogo čemu, odgovornost mentora veća od odgovornosti studenta.

Napominjemo i sljedeće oblike narušavanja integriteta od strane studenata koji su obuhvaćeni literaturom, a nijesu obuhvaćeni prethodnim tekstom ili se ne mogu u istom obliku primjeniti na akademsko osoblje:

Zakon o akademskom integritetu, član 24:

“Kršenjem načela akademskog integriteta smatraju se **prepisivanje, korišćenje nedozvoljenih sredstava** i literature na ispitima i drugim oblicima provjere znanja, **polaganje ispita** i drugih provjera znanja **za drugog**, kao i drugi načini varanja studenata na ispitima i drugim oblicima provjere znanja.”

Iz Odluke Senata Univerziteta Crne Gore o oblicima plagijata:

“Prepisivanje dovoreno tokom ispita, korišćenje literature na ispitima na kojima ono nije predviđeno, kao i drugi načini varanja na ispitima.”

Iz [4]:

Studentski dosluh: “Zajednički rad na problemima namjenjenim za individualni rad.”

Ugovorena prevara: “Angažovanje trećeg lica (bilo da je besplatno, ili za novac i/li drugu uslugu) radi izrade rada koji se nakon toga predstavlja kao sopstveno djelo.”